

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

змішаного навчання. 2023. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/d370bd93-cd43-4cc6-85d6-712ac2f3269e>

(дата звернення: 08.05.2026).

2. Спірін О. М. Технології дистанційного професійного навчання : методичний посібник. Київ, 2018. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713159/1/Посібник_Технології%20дистанційного%20проф.навч..pdf (дата звернення: 08.05.2026).

3. Осадча К. П. Digitization for Professional Training of Future Specialists. Освітологічний дискурс. 2023. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/972/721> (дата звернення: 08.05.2026).

4. Змішане навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Вісник КрНУ. 2024. URL: https://visnikkrnu.kdu.edu.ua/statti/2024_3_11.pdf (дата звернення: 08.05.2026).

5. Електротехніка : лекція № 1. Вступ. Уманський національний університет садівництва. URL: <https://pmoapv.udau.edu.ua/assets/files/2021/lekcii/elektrotehnika-i-elektronika-lz.pdf> (дата звернення: 08.05.2026).

6. Електротехніка та електромеханіка : робоча програма навчальної дисципліни. ТОВ «Технічний університет “Метінвест Політехніка”». URL: <https://dspace.mipolytech.education/server/api/core/bitstreams/13e38605-629a-43b0-83d2-a2eaa624f0ae/content> (дата звернення: 08.05.2026).

7. Григоренко Т. В., Демченко І. Формування професійної майстерності майбутніх фахівців електротехнічного профілю у політехнічних коледжах в умовах цифрової трансформації освіти. Наукові інновації та передові технології. 2026. № 4(56). С. 987–1001. DOI: 10.52058/2786-5274-2026-4(56)-987-1001. URL: <https://www.researchgate.net/publication/404237591> (дата звернення: 08.05.2026).

НИКОЛАЄНКО Світлана Володимирівна

КРИТИЧНЕ ТА КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Сьогодні освіта переживає кардинальні зміни. Інформації стає дедалі більше, штучний інтелект уже відчутно змінює навчальний процес, фейкові новини та дезінформація перетворилися на щоденне явище, а соціально-політичні виклики ставлять перед суспільством запитання, на які ми не маємо готових відповідей. У цих умовах підготовка майбутніх учителів — саме тих, хто завтра формуватиме інтелектуальний потенціал нашої молоді, — потребує серйозного переосмислення. На мій погляд, ключове місце у цьому процесі

належить критичному та креативному мисленню. Я переконана: їх синтез — уже не просто академічна теорія, а життєва необхідність.

Що ми сьогодні розуміємо під критичним мисленням у вищій школі? Це сукупність когнітивних навичок, що дозволяють студентові аналізувати, оцінювати, інтерпретувати інформацію, помічати приховані припущення, перевіряти логіку аргументів і ухвалювати свідомі рішення. Креативне мислення працює інакше: воно генерує нові ідеї, шукає нестандартні зв'язки, перевертає звичні рамки, дає простір творчому синтезу. У класичній академічній традиції ці процеси прийнято розводити, проте останні нейронаукові дослідження показують прямо протилежне: вони доповнюють і живлять одне одного.

Цікаво, що критичне мислення взагалі не «локалізоване» в одній ділянці мозку. Як підкреслювалося під час нашого міжнародного стажування, воно виникає завдяки скоординованій роботі кількох нейронних мереж, що відповідають за робочу пам'ять, увагу, регуляцію емоцій та виконавчий контроль. Креативність же значною мірою тримається на так званій мережі пасивного режиму мозку (default mode network), яка активується тоді, коли людина «блукає» думками, рефлексує, переживає емпатію. Розуміння цих нейробіологічних основ дає викладачеві те, чого часто бракує, — наукове підґрунтя для свідомого розвитку мислення студентів.

Методологія розвитку критично-креативного мислення спирається на принцип нейропластичності, тобто на здатність мозку утворювати нові нейронні зв'язки протягом усього життя. Серед стратегій, що ефективно активують цей механізм, я особливо виокремила б розв'язання головоломок та інтелектуальних задач, вивчення нових мов (це найближча для нас, філологів, тема), стратегічні ігри, практику усвідомленості та системну саморефлексію. Потужно працює метод інверсійного мислення, коли студент свідомо змінює кут зору на проблему. Окремо хочу відзначити інтелектуальний журнал (intellectual journaling) — інструмент, який структурує внутрішній діалог і поступово формує справжні метакогнітивні навички.

У межах нашого стажування особливо корисним для мене виявився практичний алгоритм роботи з академічним матеріалом, який пропонує Інститут креативного мислення «ОЗ КРЕДО». Він простий і логічний: select — відбір релевантних джерел, analyze — структурний аналіз контенту, evaluate — оцінка якості аргументації та доказової бази, generate — генерування власних рішень. До цієї схеми додаються конкретні техніки: логічна верифікація припущень, інтенціональне розкладання (intentional dissembling) складних понять на компоненти, семантична реконструкція, творчий синтез і продукування великої кількості альтернативних розв'язків однієї задачі. Така поетапна модель привчає студента до інтелектуальної дисципліни, не закриваючи водночас простору для нестандартних рішень.

Окремої уваги, на моє переконання, заслуговує емпатія. У структурі критично-креативної компетентності вона є інтегральною складовою, без якої

аналіз текстів і дискусія перетворюються на голу формальну вправу. Уміння поставити себе на місце автора, опонента, представника іншої культури чи студента з відмінним когнітивним стилем — це не тільки етичний імператив, а й потужний інструмент глибшого розуміння. Рефреймінг, тобто зміна рамки сприйняття, допомагає поглянути на проблему з іншого боку, побачити приховані можливості й народити справді інноваційне рішення. Для нас, філологів, ці навички мають подвійну вагу: вони збагачують інтерпретаційну роботу з текстом і водночас формують гуманістичний світогляд майбутнього вчителя іноземних мов.

Не варто також забувати, що критичне мислення має свою дисциплінарну специфіку. У природничих науках наголос робиться на емпіричній перевірці та логічній несуперечності, у гуманітарних — на інтерпретації, контекстуалізації, виявленні множинних значень. Для філологічного спрямування це означає одну важливу річ: розвиток критично-креативної компетентності має відбуватися саме через текст. Через порівняння інтерпретацій. Через виявлення авторських стратегій. Через аналіз риторичних прийомів і маніпулятивних технік. Лише у такий спосіб теорія критичного мислення інтегрується в природне поле професійної діяльності майбутнього вчителя-словесника, не залишаючись абстракцією.

Що з цього можна перенести у власну викладацьку практику? Я бачу одразу кілька реальних форматів: дискусійні семінари з елементами сократичного діалогу, проблемно-орієнтоване навчання (problem-based learning), кейс-метод із застосуванням інверсійного аналізу, спільне ведення інтелектуальних журналів, практикуми з фактчекінгу та аналізу медіаконтенту. Особливо актуальною я вважаю роботу з фейковими новинами та маніпулятивними наративами: для майбутнього вчителя це не просто академічна вправа, а реальна професійна зброя проти інформаційних загроз, з якими ми всі живемо щодня. І ще один принципово важливий момент — індивідуалізація. Кожен студент є носієм унікального когнітивного, культурного й особистісного потенціалу, і завдання викладача — побачити цей потенціал, плекати таланти та створити середовище, у якому критично-креативне мислення розвиватиметься природньо.

Кінцева мета цієї роботи — формування інтелектуальної самостійності й адаптивності студента. У світі, де знання застарівають швидше, ніж устигають увійти в підручники, ключовою компетентністю стає не накопичення інформації, а вміння її фільтрувати, переосмислювати, трансформувати у нові смисли. Майбутній учитель, який володіє цим умінням, передасть його своїм школярам. Саме так, я переконана, розривається ланцюг інтелектуальної залежності та формується нове покоління українців — здатних мислити автономно, відповідально й творчо.

Підсумовуючи, хочу наголосити: критичне і креативне мислення — це не дві окремі компетентності, які ми «складаємо разом», а цілісна стратегія

формування сучасного педагога. Спираючись на нейронаукове підґрунтя, методологічний досвід міжнародних шкіл (зокрема авторську методику проф. Ольги Збарської та напрацювання Інституту креативного мислення «ОЗ КРЕДО») і дисциплінарну специфіку філологічної підготовки, ми отримуємо інструмент, здатний виховувати вчителів, готових до викликів епохи невизначеності. Інвестиція у розвиток критично-креативного мислення майбутніх учителів — це, по суті, інвестиція у стратегічну стійкість українського освітнього простору і, у ширшому сенсі, української нації.

ОНИКІЄНКО Інна Іванівна

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ НА УРОКАХ ЕКОЛОГІЇ

У сучасному світі, що характеризується швидким розвитком науки, техніки, інформаційними перевагами та екологічними викликами, особливого значення набуває формування критичного мислення у студентів. Критичне мислення дозволяє не лише засвоювати знання, але й аналізувати інформацію, робити обґрунтовані висновки, оцінювати її достовірність та приймати рішення. Особливо це стосується екології, адже тема докіль часто обговорюється в новинах, соцмережах і навіть у повсякденному житті. Уроки екології добре підходять для цього, тому що вони пов'язані з реальними проблемами, які стосуються кожного з нас.

Критичне мислення — це вміння не просто сприймати інформацію, а аналізувати її. Це означає:

- перевіряти, чи правда те, що ми читаємо або чуємо;
- думати, чому саме так, а не інакше;
- робити власні висновки.

Науковці визначають критичне мислення як складний процес, що включає взаємодію когнітивних, емоційних та мотиваційних компонентів. Воно формується не ізольовано, а в процесі навчальної діяльності, особливо за умов активного залучення студентів до аналізу інформації та вирішення проблем.

Критично мисляча людина не вірить у все підряд, а ставить запитання і шукає відповіді. Вона може пояснити свою думку і довести її.

Екологія як навчальна дисципліна має великий потенціал для розвитку критичного мислення, тому що тут немає простих відповідей. Наприклад:

- чи варто повністю відмовитися від пластику?
- чи безпечна атомна енергетика?
- що важливіше: розвиток економіки чи збереження природи?

На такі питання не можна відповісти одним словом. Потрібно подумати, порівняти різні точки зору, оцінити наслідки. Саме це і розвиває критичне

Andrii Moskaliuk Project for adapting methodological approaches to the study of electrical engineering disciplines in the face of modern challenges	Москалюк Андрій Проект адаптації методичних підходів до вивчення електротехнічних дисциплін в умовах сучасних викликів	251
Svitlana Nikolaienko Critical and creative thinking as key competencies of future teachers	Ніколаєнко Світлана Критичне та креативне мислення як ключові компетенції майбутніх учителів	257
Inna Onikiienko Developing critical thinking in students in ecology lessons	Онікієнко Інна Формування критичного мислення у студентів на уроках екології	260
Anastasiia Oparysta The integration of critical thinking in english language teaching in higher education using the communicative method	Опариста Анастасія Інтеграція критичного мислення у викладання англійської мови у вищій освіті з використанням комунікативного методу	262
Ruslan Osin Critical thinking in teaching subjects in higher education	Осін Руслан Критичне мислення при викладанні дисциплін у вищому навчальному закладі	264
Liudmyla Pakushyna Critical thinking in the professional activities of speech therapist teachers and the process of its formation in a higher education institution	Пакушина Людмила Критичне мислення у професійній діяльності вчителів-логопедів та процес його формування в умовах закладу вищої освіти	266
Olena Paskal Developing critical thinking in future social workers as a condition for making informed decisions	Паскаль Олена Розвиток критичного мислення майбутніх соціальних працівників як умова прийняття обґрунтованих рішень	270
Mariia Patrul Pedagogical creativity as a condition for effective training of future psychologists within the discipline of "group psychocorrection workshop"	Патруль Марія Педагогічна креативність як умова ефективноної підготовки майбутніх психологів у межах дисципліни «практикум з групової психокорекції»	273